

УЛИЦА КОЈУ СУ ПОЈЕЛИ КАТАНЦИ

I

Биће ово други, а можда и трећи пут да све почиње од једне фотографије. На првој је деветнаест црноризаца на степеништу Белог двора, са два припадника УДБЕ, који их држе на окупу, такорећи уоквирују, стојећи на маргинама скупа, док у дубокој позадини јалове дводимензионалности фотографског папира самопрокламовани партизански маршал, у белом оделу, брише зној са чела, јеленском кожицом. Лето је, сунце је јако и сви се зноје, шкиље и изгледају задовољни. Друга фотографија (питање да ли је и постојала) била је на камину хацијенде у Маглајској 18, такође на светом Дедињу, и приказивала је мене са псом у шетњи по резиденцијалном комшилуку. И тада сам споменуо тамо, а и сада ћу поновити овде, да већина паса са којима сам виђен уопште нису били моји пси, па је питање и да ли сам то стварно био ја или је била фото-монтажа. Како било, то ме није омело да поменуту шетњу са фотографије завршим у јаловој дводимензионалности равнице и неба имагинарне општине Дунавски венац. И никада се не окренем оставивши све(т) иза себе.

Трећа фотографија овог бизарног фото-дневника у настајању један је од детаља изложбе „У име народа“ која је постављена у Историјском музеју Србије, где сам је и запазио, након свих догађаја који су предмет ове приповести. На фотографији видимо Борислава Пекића на оснивачкој скупштини Демократске странке у првом реду велике сале Сава центра. Рекло би се ништа посебно, осим што је усликана некако одоздо и са стране сабирајући поред Великог господина и друге званице. У остатку површине фото-папира у очи упада велика глава која доминира два-три реда иза Пекића. Уз минимално удубљивање постаје јасно да је у питању у том моменту самопрокламовани четнички војвода, који се крије иза лика Кларка Кента, новинара једног познатог листа. На полеђини те фотографије све је исто као и малопре само је столица на којој је седео Пекић упражњена и види се како Борислав одлази из конгресне дворане док Војислав вади из шињела, а испод црвеног плашта, блокчић и мастиљавом оловком записује нешто у нотес. После извесног времена и Шимшир устаје и одлази.

Пекић, наравно, одлази кући, па онда у Лондон, да на миру умре далеко од лешинара и прашинара који су као канцер исисали живот из њега, оставивши на његовим несаломивим костима тек понеки килограм меса и врећу коже. Одлази да се спреми за смрт која га је већ посећивала, али никада се раније није задржавала дуже, а Војислав Шимшир одлази кући, да спрема кампању којом ће победити готово умрлог Пекића на изборима за народног посланика у Скупштини Републике Србије у београдској општини Раковица.

И како је увек у животу све радио намах неприметно, а напослетку монументално, тако је Пекић успео и да умре и да буде спаљен у Лондону. У отаџбини су указане све почасте његовом пепелу, постављен је у једну од полица, као и његове књиге које људи постављају на метар у полице, у Алеји заслужних грађана и тада је свечано обећано да ће у најкраћем могућем року једна улица у Београду добити његово име. Знајући да живот сваког писца почиње тек након његове смрти, Пекић се није много нервирао због упокојења и наставио је да постоји, чак у већој мери него, на пример, тадашња држава. Пекић је претпостављао, не, Пекић је знао, да оно њихово у најкраћем могућем року неће бити уопште тако брзо и натенане је разгледао улице по Београду питајући се понекад која ће добити плаву таблу са белим словима његовог имена. Једном је тако залутао, јер и на оном свету душа може да залута, у једну слепу улицу на Врачару која почиње парком, а завршава се катанцем. Нема много те улице, две три куће лево, три четири куће десно, једна Кућица, тада тек као идеја у глави једног од комшија. Лутао је том кратком слепом улицом све док није налетео на Светлану Велмар-Јанковић која је баш тих дана такође лутала по врачарском лавиринту упијајући просторе и фигуре за књигу о Врачару на којој је радила. Извукао се Пекић, некако, уз невидљиву помоћ колегинице, поново на Макензијеву, тада још увек Маршала Толбухина, и нестало у дрвореду Курсулине. Светлана је завршавала шетњу за тај дан, сунце је залазило и тек понеки зрак је успевао да се провуче између Храма Светог Саве у васпостављању и зграде Војнотехничког института у Катанићевој и да додирне асфалт у Малајничкој. Као хипнотисана, пратила је прамичак магле који је нестало у дрвореду Курсулине и, уместо код куће, напослетку је завршила у Крунској. У вили на броју 69, у прозору који гледа на улицу, седео је Зоран Ћинђић и тек што је подигао поглед са странице коју је читао видео је на тротоару Велмар-Јанковићеву која је застала, а онда само прошла поред капије, потпуно замајана. То ће му се урезати у сећање, како се иначе детаљи који укључују познате људе необјашњиво дубоко смештају у већ постојеће меморијске локације и чекају неку далеку прилику да буду евоциране.

Тако је Ћинђић скоро десет година касније на отварању неке изложбе, на којој се појавила и Светлана Велмар-Јанковић, Радмили Хрустановић, без посебног повода, испричао шта се десило једног јесењег предвечерја испред просторија странке у Крунској, некада раније, а она је само преврнула очима. Међутим, испоставиће се да је тај покрет очних јабучица, на исти начин као код њеног саговорника, непогрешиво меморисао сасвим небитан детаљ из живота треће особе, такорећи поспремио га да буде употребљен из у том трену ником незнаног разлога.

Година је 2002, а градоначелница је Хрустановићева. Комисија за називе тргова и улица Скупштине града преименовала је Малајничку улицу на Врачару у Улицу Борислава Пекића. Једна од чланица комисије је и Светлана Велмар-Јанковић. Само врачара Анђелија Анђелић из Малајнице, насеља у Неготину које има више гробова него становника, зна како је до свега заправо дошло.

На јесен исте године, када већ почиње да мирише на зиму али и на пропаст, пут ме наноси у влашки крај и успевам да за две лозе у неготинској кафани „202“ дођем до касете за диктафон TDK Super 90 тражећи трагове ка погађању будућности. Испоставиће се да касете од деведесет минута немају довољан капацитет да похране на себе

сву несрећу која ће се сручити на нас следеће године, а последица је већ поменутих деведесетих. Па ипак, могуће је на њих снимити транс самопрокламоване пророчице и надрилекарке која гласом Борислава, али овај пут Михајловића, Михиза, говори како ју је у сну посетио дух Борислава, сада опет Пекића, који је изгледао много боље него што је писац изгледао за живота, иако Анђелија Црна, како су је звали, никада није пре нити видела нити чула за Пекића, а камоли прочитала нешто из његовог опуса. Међутим, била је у трансу, а на том месту не важе правила позната нама простим људима. Говори она тада, у диктафон непознатог сакупљача костију, како је Пекић тражио начина да дође до Светлане Велмар-Јанковић, а да је не престрави већ мртав и кремиран, и да јој, пошто је сазнао из *Гласа јавности* да је и она чланица комисије за доделу имена тргова и улица, на неки начин сугерише коју улицу на Врачару да му доделе. Анђелија даље на снимку објашњава, сада користећи глас Михаиловића, овај пут Драгослава, да је она нашем писцу без размишљања изашла у сусрет када је видела како је мршав био за живота. Порука је била: Нека буде кратка и лепа. Очито да је, док је дошла у сан Светлане Велмар-Јанковић, порука претрпела ситну промену и да је испред лепа од Неготина до Београда израсло једно с. Тако је на седници на којој се већало која ће улица ићи Михизу, која Десанки, а која Пекићу, Велмар-Јанковићева као и оног дана потпуно замајана, и под утицајем синоћњег сна у ком је аутосугестивно понављала *Нека буде крајка и слеја, Нека буде крајка и слеја*, одабрала за Борислава, овај пут стварно Пекића, кратку и слепу улицу на Врачару, тадашњу Малајничку. Исту ону улицу која извире из једног парка, или, како је данас модерно рећи, урбаног џепа, а завршава се капијом на колском улазу Војнотехничког института, на који је стављен катанац.

II

Скоро десет година касније, а катанац и даље стоји. У међувремену још неке капије у улици, сада, Борислава Пекића, добиле су катанац. Рецимо Кућица је заживела из идеје у глави једног комшије као једно право мало урбано склониште од буке и светине, али је Пореска управа једног дана зазвонила на врата звецајући катанцима. Одзвонило вам је због једног фискалног рачуна за две кафе и две киселе воде, рекли су. Инспектори Управе били су маскирани у обичне грађане, такорећи комшије, и успели су да заварају власника и отерају га у пропаст драконским казнама. У истом моменту у држави, која темељно егзистира само у главама њених службеника, док се у реалности распада на свим могућим саставима, постоје барем 202 велика привредна субјекта која су кандидати за утају године код исте те дискутабилне администрације, али затворити мали локал због једног фискалног рачуна једино је праведно, према свима.

Тадашњи министар правде, извесни Сељаковић, месечарио је по неготинском крају на маргинама страначког скупа на ком се расправљало треба ли продати РТБ Бор или не, и тако одсутан забасао у двориште Анђелије Анђелић која га је препознала са телевизије и из жутих новинчина. Сељаковић је такође имао и пролазну жутицу од преливања „Жутом осом“ три дана раније. Његова нежна јетра то није најбоље

поднела, отицање жучи је паралисано и постхепатични иктерус био је неминован, те га је самопрокламована пророчица препознала још лакше. Брже-боље је упала у транс не би ли се што мање стидела пред прелепим министром и тако су обоје измакнути из реалности, засели испод једног дуда.

Правде министар питао је: – Шта има?

А Анђелија Црна је као из топа одговорила: – Зграда Војнотехничког института у Катанићевој у Београду треба да буде суд.

Сељаковић је аудио-запис са овим разговором, потпуно бистар и бео, нашао првог следећег понедељка у својој канцеларији у коверти коју је несвестан адресирао на самог себе. Након што је евоцирао паранормални доживљај из Малајнице, траку је, за сваки случај, спалио у корпи за отпатке, а када га је теткица која чисти по Влади, исто Анђелија, али сада Анђић, питала: – Министре, шта овде смрди? – он је остатке доказа закулисних радњи успео у једном залагају да прогута. Наравно, излишно је споменути да ће тај залагај неповољно утицати на министрову свилену јетру и да је могуће да ће поново добити пролазну жутицу. Без обзира на све, министар је на седници Владе изнео предлог који није могао сам смислити, који му је такоређи усађен током једне сеансе о којој више нема физичких доказа, али који је деловао толико добро промишљен и анализиран да је добио чак и похвалу од Аугментативног Вођа. Када нико није гледао, Вођ га је загрлио и прислонио његову главу на своје груди (због разлике у висини то је било могуће без посебног савијања министра).

Оно што је остало мање познато до овог момента јесте то да је и овог пута, као и пре скоро десет година, прсте у ту одлуку умешао Борислав Пекић. Наиме, он је ноћ пре него што ће Никола Агрикола залутати у Малајницу код Анђелије Анђелић, исту старицу поново посетио, овај пут док је прорицала себи добитну комбинацију на лото листићу, потпуно јој прекинувши доток тачних бројева и само јој тихо шапнуо: – Нека буде, нека буде, нека буде суд.

Седмица је сутрадан отишла у Бор, Анђелија је понављала у себи *суг суг суг*, а министар се искрао кроз задња врата Градског одбора Неготина тако да га нико није приметио.

Пекић је размишљао овако: Сада је ова моја улица слепа и због зграде Војнотехничког института никада се неће улисти у другу улицу, дакле безизлаз, како год окре-нем, добих у смрти исти лавиринт који ме је пратио целог живота. Некада се не мора ни изаћи из тог лавиринта, помислио је Пекић, треба само пронаћи своју симболичну нишу у њему и тамо рецитовати наглас. Не би било згорег, мислио је даље Пекић, како би алегорија била потпуна и заокружена, да се у ову напуштену зграду, у којој с времена на време само гори смеће или пацови, змије и наркомани, усели неки суд, или чак неколико судова. Тако ће капија на крају улице добити ново рухо и нови катанац. Треба само у правом моменту извршити одлучујући утицај на праву особу, рецимо актуелног министра правде, и ствар је решена, мислио је. Стајао је тако Пекић на крају своје улице испред решетака оронуте капије, и мада га нико није ни чуо ни видео говорио је, гласом Орсона Велса, на одличном енглеском, одломке из филма *The Trial* (1962): He beckons the guard. Says the guard, "You are insatiable! What is it now?" Says the man, "Every man strives to attain the law. How is it then that in all these years, no one else

has ever come here, seeking admittance?" His hearing has failed, so the guard yells into his ear. "Nobody else but you could ever have obtained admittance. No one else could enter this door! This door was intended only for you!"

До свега овога дошао сам простим пуштањем уназад траке коју сам већ имао у свом поседу, траке која није могла бити преснимљена, умножена ни послата поштом, па сам је спаковао у кутију са осталим аудио-записима из историје београдских улица које сам сакупио или наследио, и вратио је на таван. Једној старој другарици из Подгорице сам на спомен Пекића рекао како се његова улица у Београду слепо завршава у дворишту суда.

Није веровала.